

TÓTH CSABA

Vas megyei képzőművészet a nagykőrösi Révay-gyűjteményben

„Tegyük a dolgunk és az elvégzett munka örömeivel bátran nézhetünk bárki szemébe.”¹

2022. január 20-án, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtárban, a Magyar Kultúra Napja alkalmával e sorok írója előadást tartott a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményéről.² A gyűjtemény több mint háromezer művet tartalmaz kilencven-egynéhány 20. századi Vas megyei képzőművésztől, az előadásban ebből ötszáz volt látható.³ Az MTV1 *Itthon* vagy műsora pedig ugyanez év szeptember 30-án mutatta be a gyűjteményt,⁴ ami által immár országos látókörbe került. Az ezret túllépő YouTube-nézettség is arra utal, hogy a gyűjtemény, és így a Vas megyei képzőművészet túllépte a megyehatárt.

Ennek a jelenségnek egy újabb állomását szeretnénk írásunkban alátámasztani. A Szombathelyi Képtár⁵ és a Vasvári

Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye⁶ után a Nagykőrösi Révay-gyűjtemény tudhat magáénak legtöbb, Vas megyei képzőművész által létrehozott alkotást. A Révay-gyűjteményt Révay György műgyűjtő és a Nagykőrösi Művésztelep alapítója (1996) és szervezője hozta létre. A gyűjtemény létrejötté elképzelhetetlen a művésztelep nélkül, tulajdonképpen annak hozadéka. A Nagykőrösi Művésztelep egy valódi polgári kezdeményezés, Révay György és családja teljesen magánereből hozta létre,⁷ az utóbbi időkben már külföldi résztvevőkkel⁸ is, így a Gyulai Művésztelep⁹ mellett

ket az évenként megrendezett megyei tárlatokról. A 3T időszakában ez a mechanizmus néha elég kontraszektívúv vált, az ideológia meghatározottságokkal szembeforduló alkotók számításba sem jöhettek, mivel már a kiállításokon sem szerepelhettek. A Képtár megnyitása óta pedig elég rapszodikusúv vált a gyűjteményfejlesztés a Vas megyei képzőművészet vonatkozásában. Egyedül a Gonda György vezette Képtár Baráti Kör műtárgyvásárlásai voltak kivételek ez alól.

1 Révay György ars poeticája egy, a szerzőhöz írt, 2022. október 21-ei levelében.
 2 „10 éves a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye” címmel.
 3 <https://www.youtube.com/watch?v=auhxGtohpRI>. Eddig 2191 megtekintés történt. 2023.04.25.
 4 <https://mediaklikk.hu/video/itthon-vagy-2022-09-30-i-adas/>. Már nem elérhető.
 5 Ez ugyan a nagyközönség számára nem nyilvánvaló, mivel az állandó kiállításon szereplő néhány mű kivételével, többségében raktári anyagról van szó. A Szombathelyi Képtár megörökölte a Savaria Múzeum képzőművészeti gyűjteményét, amit létrehozója, még az első világháború előtt Verebi Végh Gyula volt. Ezt fejlesztette tovább vasi művészek műveivel előbb Fábrián Gyula, Jaksza István és Zalai Tóth János a két világháború közt, majd később Dömötör Sándor, Szentlélek Tihamér és Várkonyi György. A Kádár-korszakban kialakult egy protokolláris gyűjteménygyarapítási gyakorlat, a múzeumot fenntartó Vas Megyei Tanács vásárolt műve-

6 Dr. Szabadfi József szombathelyi orvos özvegye ajándékozta Vasvárnak az egyik legjelentősebbnek számító szombathelyi magángyűjteményt, melyet néhai férje hozott létre. A Békeház átadásával egy szisztematikus gyűjteményfejlesztés indult, az első világháború előtti, a két háború közötti, és a második világháború utáni korszakok, a Szabadfi-gyűjteményből hiányzó alkotók műveinek a megszerzésére. Mellette tematikus időszak kiállítások sorával népszerűsítve a vasvári vasi képzőművészeti gyűjteményt.
 7 <https://www.youtube.com/watch?v=7QWp7jn6Uog>. 2023.04.25.
 8 <https://www.kalohirek.hu/kiallitas-nagykorosi-muvesztelep-8.-kortars-23--kiallitas-a-schoffer-gyujtemenyben>. Már nem elérhető.
 9 A résztvevők közt sok átfedést láthatunk. http://epa.oszk.hu/00300/00381/00193/EPA00381_kortars_2014_06_24248.htm. Már nem elérhető.

a neoavantgárd¹⁰ és a transzavantgárd¹¹ utáni újtradicionális, figurális képzőművészet¹² egyik legjelentősebb műhelyévé vált, a külföldi alkotók révén immár a nemzetközi rangra emelkedve.

A gyűjtemény is áttörte az első nyilvánosság küszöbét, Budapesten,¹³ Cegléden,¹⁴ Ózdon,¹⁵ Szolnokon,¹⁶ Kalocsán,¹⁷ a Vas megyei Répcelakon¹⁸ is bemutatkozott már, valamint a németországi Espelkampban.¹⁹

A gyűjtemény Vas megyei anyaga is a művésztelepen részt vevő alkotók (Gombás Katalin, Károlyi Anna, Rónaszéki Linda, Stojcsics Nóra, Szenteleki Gábor, Torjay Valter, Tóth Csaba) munkáival alapozódott meg. Majd őket megismerve kezdett el érdeklődni Révay György a Vas megyei képzőművészet iránt, és fordult az idősebb nemzedékek (Káldy Lajos) és generációk felé (Artner Ferenc, Fábiánné Biczó Ilona, Fábián Mária, Gyöngyösi Simon József, Jaksa István, Lődör Jenő, Mészáros József, Radnóti Kovács Árpád, Reisz Lajos, Soproni Horváth József, Steffek Albin, Szakács László, Sz. Habetler Márta, V. Tóth László). Így szinte megközelítőleg képes felmutatni a 20. századi és kortárs Vas megyei képző-

művészet a nyugati festészeti²⁰ tradícióhoz kapcsolódó eredményeit.

Megpróbálunk egy ívet felrajzolni a gyűjtemény vasi anyagának bemutatásakor. A Vas megyei képzőművészet az első világháború előtt periferikus földrajzi elhelyezkedése ellenére több szalon is kapcsolódott az európai művészeti fejleményekhez. A Nagybányai Művésztelepen nyolc vasi alkotó dolgozott az első világháború kitöréséig (Baumann Tivadar, Egyed Kálmán, Csebi Pogány Aladár, Gottesmann Alfréd, Némethy Miklós, Soproni Horváth József, Tegyei Lajos, Vass Béla), de többen tanultak Münchenben (Bardócz Dezső, Batthyány Gyula, Egyed Kálmán, Gottesmann Alfréd, Holló Alajos, Horváth Béla, Karcsey Lajos, Merkli Ferenc, Rumi Rajki István, Schönbauer Henrik, Tegyei Lajos), Bécsben (Donászy Kálmán, Hanély Antal, Hodászy Gábor, Karczag Zoltán, Knébel Riza, Konrád Béla, Merkli Ferenc, Tóth István, Vass Viktor), Grazban (Konrád Béla, Merkli Ferenc), és Párizsban, különösen a Julien Akadémiát kedvelték, ahol többen is megfordultak (Verebi Végh Gyula, Bardócz Dezső, Gottesmann Alfréd, Herényi Gothard István, Holló Alajos, Horváth Béla, Karczag Zoltán).

Szombathely a „Nyugat királynőjeként” a képzőművészet terén is babérokra tört, különösen Verebi Végh Gyula (1870–1951) szervezőtevékenysége folytán.²¹ Az első világháború hihetetlenül visszavetette ezeket a folyamatokat, a nyugati határ mentén Vas megye különösen megsínylette a trianoni traumát. A Révay-gyűjteményben három mű őrzi ezt a korszakot, Fábiánné, Biczó

10 A Gyulai Művésztelep indulása egybeesik a hazai neoavantgárd zászlóbontásával.

11 A Nagykőrösi Művésztelepé pedig a nagyjából a hazai transzavantgárdéval, nem utolsósorban a Nagybányai Művésztelep centenáriumán.

12 A Sensaria Csoport alkotói visszatérő résztvevői a Nagykőrösi Művésztelepnek.

13 <https://artportal.hu/lexikon-szocikk/sensaria-budapest-2006/>. 2023.04.25.

14 2015-ban.

15 2016-ban.

16 2018-ban.

17 Lásd a 6. lábjegyzetet.

18 <https://www.prae.hu/news/38906-titkos-kert-cimmel-nyilik-kiallitas-kalocsan/> Kalocsán 2021-ben és 2022-ben is. 2023.04.25.

19 <https://www.vaol.hu/repcelak/2017/07/ot-tarlat-elott-es-ot-kiallitas-utan>. Már nem elérhető.

20 2003-ban.

20 Elsősorban festményeket és grafikákat őriz a Révay-gyűjtemény a Vas megyei képzőművészekről.

21 Verebi Végh Gyula hosszú távú stratégiai gondolkodással bírt, ő vetette fel egy létesítendő Szombathelyi Képtár gondolatát, ami csak majd 1985-ben valósult meg.

Ilona (1886–1970) *Háborús sorozatából* egy rézkarc (*Dal a háborúról, 1. kép*),²² Soproni Horváth Józsefnek (1891–1961) egy korai akvarellje, a *Tiszapart Szentesen (2. kép)*, és egy korai Steffek Albin (1893–1967) *Krisztus-portré*.

Biczó Ilona neve 1922-ben vált országosan ismertté, amikor megjelent Malonyay Dezső *A magyar nép művészete V.* kötete, amiben férjével, Fábíán Gyulával illusztrációkat készített. A hat lapból álló háborús rézkarc sorozatát ugyanebben az évben a Műcsarnok Őszi Tárlatán is kiállították, és komoly elismerést vívott ki vele. „Hatását mutatja, hogy legutóbb egy Németországban kiadott könyv borítójára is e sorozat egyik emblematikussá rézkarca került.”²³ Az osztrák szimbolista Alfred Kubinnal rokon sorozatának egyik legjelentősebb lapját, a *Dal a háborúról* címűt őrzi a Révay-gyűjtemény.²⁴ A frissen hantolt sírdombon a halál hárfán kíséri a háború halk jaját. A szemhatárig sűrűsödnek a fejfák, mint a későbbi katonai temetőknél.²⁵

Soproni Horváth József a Soproni előnevet csak később, soproni letelepedése után vette fel, ezt az első világháború környékén készült akvarelljét még Horváth Józsefként írta alá. Steffek Albin az első világháború után az orosz hadifogságból csak 1922-ben tért haza. Hadifogsága végén már a Szentpétervári Operában díszletfestőként dolgozott, a háborús évek mégis mély traumát okoztak benne, élete végéig zárkó-

zott személyiség maradt. Közel félszáz templomot festett ki Magyarországon, a kora reggeli és a késő délutáni órákban, amikor a templomokban már nem volt elég fény a munkához, a szabadban *plein air* tanulmányokat készített. Ilyen a *Csorda* című képe is. (*3. kép*)

A 30-as, 40-es éveket még Jaksa István (1894–1982), Radnóti Kovács Árpád (1902–1977), Lődör Jenő (1904–1979) és Gyöngyösi Simon József (1913–1978) egy-egy festménye képviseli. Jaksa István sebesüléssel tért vissza az első világháborúból. Szombathelyen Herényi Gothard István azon túl, hogy meggyógyította, beavatta a *plein air* festészet rejtelmeibe is. Ezután a nagybányai születésű Gyűgyei Nagy Zsigmondtól tanult még látványalapú festészetet. Ebben a műfajban a két háború közötti időszak sok jelentős művet tartalmaz. A *Fiume (4. kép)* című festménye ebből az időszakból való, az elnagyolt alakok expresszivitása Gulácsy Lajos festészetét idézik meg. Jaksa István ebben az időszakában a Vas megyei képzőművészeti életnek egyik meghatározó személyisége volt. Miután a húszas évek elején kudarcba fulladt a Szépművészeti Líceum ügye, magántanítványokat fogadott, majd 1943-ban elindította saját festőiskoláját, ahonnét nagyon sokan indultak el a művészeti pályán.

Radnóti Kovács Árpád Glatz Oszkár tanársegédje volt a Képzőművészeti Főiskolán, a nagybányai szemléletet tehát volt kitől megtanulnia. Az 1944-es *Téli tája (5. kép)* kivételesen szép műve ebből az időből. Radnóti Kovács Árpád majd a második világháború után lesz egyik legfontosabb szereplője a Vas megyei képzőművészetnek.²⁶ Lődör Jenő az Iparművészeti Iskola díszítőfestő szakját végezte el, utána a Firenzei Akadémián folytatta tanulmányait. Itt egy

22 A tanulmányban szereplő fényképeket Révay Janka készítette.

23 Kovács Árpád: *Az első hetven év*. Éghajlat Könyvkiadó, 2019. 11.

24 Az első világháborúról szól Biczó Ilona férjének, Fábíán Gyulának nagyszerű regénye a *Bodri*.

25 A teljes sorozat a *Front felé, a Tábortűznél, a Pihenő kaszás, a Pók, a Dal a háborúról és a Hazafelé* lapokból állt. A művészről könyv jelent meg – Fábíán Dénes – Kovács Árpád: *Fábiánné Biczó Ilona / Híres szombathelyi nők*. Szombathely, Szülőföld Könyvkiadó, 2019.

26 A Révay-gyűjteményben van egy nagyon szép 1945-ös *Tanya* című akvarellje.

1. kép: Fábíánné Biczó Ilona: Dal a háborúról

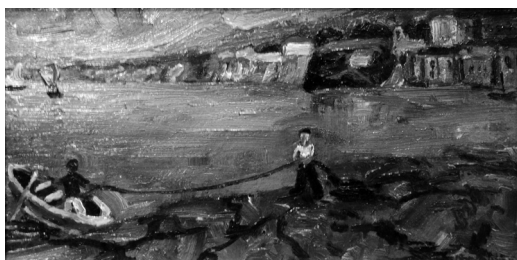
2. kép: Horváth József: Tisza-part Szentesen

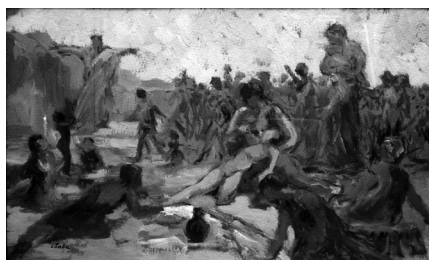
3. kép: Steffek Albin: Csorda

4. kép: Radnóti Kovács Árpád:
Téli táj (1944)

5. kép: Jaksa István: Fiume

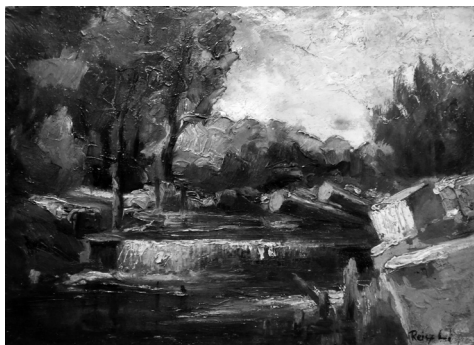
6. kép: Lődör Jenő: Bibliai jelenet

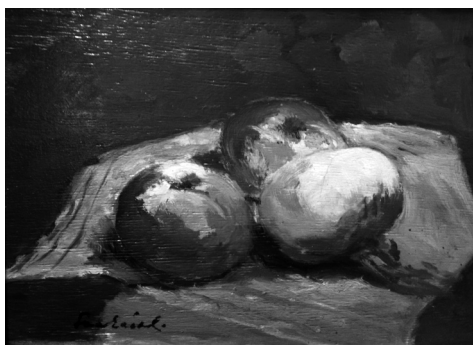
7. kép: Gyöngyösi Simon József: Hátsó udvar

8. kép: Artner Ferenc: Külváros

9. kép: Reisz Lajos: Sokátz gát, Zsennye

10. kép: Szakács László: Almás csendélet

11. kép: Szakács László: Halas csendélet

12. kép: Szakács László: Körtés csendélet

rövid ideig összebarkáztott Sugár Andorral és Dési Huber Istvánnal, akik ekkor Itáliát csatangolták be. A *Bibliai jelenet* (6. kép) elsősorban mint többalakos csoportkompozíció jelentett számára kihívást. Gyöngyösi Simon József, mint oly sokan mások, a fővárosi Iparművészeti Iskolában tanult, amit nem ismertek el a második világháború után, így az itt végzeteket megfosztották a művész státuszuktól. Gyöngyösi Simon József egyedülállóan értékes festészeti munkássága is erre a sorsa jutott. A *Hátsó udvar* akvarellje (7. kép) szinte előképe lehetne az 1968 után zászlót bontó Gyulai Iskolának. Ma már csak a szombathelyi falumúzeumban láthatunk ilyen zsúpfedeles szint és pajtát, amit Gyöngyösi Simon megörökített, kicsit romantikusan „lobogó” ecsetkezelése Rudnay Gyulára is emlékeztet.²⁷

A koalíciós évek után, az országra ráerőszakolt zsdanovi kultúrpolitika miatt a képzőművészeti élet Vas megyében is megmerevedett, a mozgástér nagyon leszűkült. Az ideológia kényszer egyfajta passzív rezisztenciát váltott ki a képzőművészekből, így még erősebben ragaszkodtak a nagybányai hagyományokhoz. Radnóti Kovács Árpád, a miskolci művésztelepről a háború szelével Szombathelyre vetődött Burány Nándorral atyai bölcsességgel próbálták kézben tartani ezeket a nehéz időket, és Zsennyénn egy kis Nagybányát álmodtak meg. Ennek a Zsennyei Művésztelepnek²⁸ kisugárzása évtizedekig érzékelhető a Vas megyei képzőművészetben. A Rákosi-korszakban pedig kurucos mentalitásként,

a passzív rezisztencia jegyében, kimondottan ragaszkodtak a vasi festők a posztnagybányai szemlélethez.²⁹

A negyvenes évek végétől az ötvenes évek elejéig a Zsennyei Művésztelepen szinte mindenki megfordult, aki később jelentős munkásságot tudhat magáénak Vas megyében.³⁰

Artner Ferenc (1904–1981) már a harmincas évek második felében bekapcsolódott a Vas megyei képzőművészetbe, azonban csak a második világháború után emelkedett a jelentős alkotók közé. Munkássága szinte közvetlenül Monet-tól ered, impresszionista hangulatfestészete a falu, a város perifériájának idilli világát örökítette meg. A *Külváros* című tájképe (8. kép) viszont Cézanne-i tiszta szerkezet és harmónia, a magyar vidék múzeumi szintű megörökítése. Reisz Lajos (1907–1982) életútja Gyöngyösi Simon Józseffel rokon, mellőzöttségében és a perifériára-szorításban is. Tragikus halála³¹ azonban még elégikusabbá teszi csonkán maradt életművét. Zsennyén és Zsennye környékén sokat festett, a *Sokác gát Zsennyénél* című képe (9. kép) erőteljes festőiségének nagyszerű példája.³²

Szakács László (1909–1990) a Derkovits Körben és Zsennyén kapcsolódott be a Vas megyei képzőművészetbe. Különösen Radnóti Kovács Árpádhoz fűzték baráti szálak, aki meghatározóan alakította, formálta

27 A Révay-gyűjteményben van még a *Napkitörés és a Balaton felett* című akvarellje. Festészetéről bővebben: Tóth Csaba, „S mégis magyarnak számkivette” (*Gyöngyösi Simon József kirekesztett és elfeledett Életműve*) Vasi Szemle 2017/2 183-193

28 1948–1953 közötti időszak, ugyanis 1953-ban a Vas megyei művészekből a zsennyei kastélyt a Művészeti Alap szerezte meg.

29 A passzív rezisztencia mindig jellemző volt a vidéki Magyarország képzőművészetére: a hivatalos kultúrpolitikával békésen, erőszakmentesen együtt nem működni. Ez így volt az 1968-as neoavantgárd (állami avantgárd), majd az 1990-es posztmodern fordulatok után, amikor ezek a hivatalos kultúrpolitika szintjére emelkedtek. (A közgyűjtemények műtárgyjegyzéke erről tanúskodik.)

30 Itt most csak azokat soroltuk fel, akik a Révay-gyűjteményben jelen vannak.

31 Egy börtönből kiszabadult rab baltával oltotta ki az életét.

32 A Révay-gyűjteményben van a *Hazafelé* és az *Őszi napsütés* című olajfestménye.

szemléletét.³³ Két műfajban, a tájképben és a csendéletben alkotott jelentőset. A Révagyűjtemény három művét is őrzi, egy *Halas csendéletet* (11. kép), egy *Körtés csendéletet* (12. kép) és az *Almák retekkel* című festményét (10. kép). Lakonikusan egyszerű, tömör és tiszta képszerkesztésű kompozíciói Nagy Balogh János festészetére emlékeztetnek, periférikus látásuk is közös.

R. Fábíán Mária (1912–1980) elsősorban virágcsendéleteiről ismert, azonban férjéhez, Radnóti Kovács Árpádhoz (aki hajdan a Képzőművészeti Főiskolán tanára volt) hasonlóan az akvarellnek is kiváló művelője volt. A *Fények a Balaton felett* munkája megidézi Egry József panteisztikus, látomásos baltoni festészetét, ám annál halkabb, líraibb. (13. kép) A balatonfenyvesi házukat, ahol nyaranta rendszeresen megfordultak, még apja, Fábíán Gyula könyveinek a szerzői jogdíjaiból építették.

Az ötvenes évek végén három fiatal diplomás festő kapcsolódott be a Vas megyei képzőművészeti életbe Horváth János (1930–2021), Mészáros József (1925–1979) és V. Tóth László (1930–2001). Közülük az utóbbi kettőnek van műve Nagykőrösön. V. Tóth László korai tihanyi korszakának két emblematikus műve a *Tihany I.* és a *Tihany II.* című festmények, az egyik 1958-as, a másik 1959-es (14–15. kép). Vehemensen és oldottan festett, nagyvonalú mű mindkettő. Az aranyhíd motívum Monet híres képére rímel, míg a másikon egyszerű parasztudvarokat látunk a képen a kertek végéből, egy magaslati pontról. Ez a fajta *par excellence* festőiség végigkíséri V. Tóth László egész életművét, erről tanúsodik a későbbi születésű *Téli táj* (16. kép) is.³⁴

33 Festészetéről bővebben: Tóth Csaba, „Csendes estéli zsoltár” (*Szakács László rejtett életművéről*), Vasi Szemle 2015/2 217–222.

34 A gyűjteményben van még egy *Faluvége* pasztellképe. Festészetéről bővebben: Tóth Csaba, „Festeni kell, de nem akárhogyan” (V. Tóth László emlékezete), Vasi Szemle 2016/3 259–270.

1968 után a Vas megyei képzőművészetben is látványos változások történtek, de az eddig bemutatott „zsennyei mag” nem alkalmazkodott ezekhez az új jelenségekhez. Mindannyian folytatták ott, ahol ’68 előtt abbahagyták. Jaksa István a francia vadakra emlékeztető erős kontúrozású piktúrát alakított ki ekkor, csak színei visszafogottabbak és mélyebbek. Az *Erdőben* (17. kép), a *Körmendi park* (18. kép) és a *Kőszegi Dorner kocsma* (19. kép) ebből a korszakából valók.

Artner Ferencnek a *Bercsényi utcai kert* című képe (20. kép) oldottabb folytatása korábbi festészetének.³⁵ Lődör Jenő *Havas tája* (21. kép) abból az időszakból való, amikor foltszerűen és tömbszerűen alakította ki kicsit expresszionistább és konstruktivistább táblaképeit. Radnóti Kovács Árpád *Velemi tája* (1970, 22. kép), egyik legszebb *plein air* remeklése a művésznek. Mészáros József *Májköföldje* (23. kép) a művész utolsó korszakából való. Itt már sokkal elnagyoltabbak a formák, mintha nem lett volna már türelme a részletekhez.³⁶ Káldy Lajos (1922–2023) festészeti pályaképe még Jaksa István festőiskolájából indult. A második világháború után párhuzamosan képezte magát itt és a Derkovits Körben, így ő is hozzátartozik a vasi zsennyei kolóniához. A Révagyűjtemény több akvarelljét őrzi, *Mór* (24. kép), *Nagyrada*, *Vaskeresztes*, *Szigliget*.

A nemrég elhunyt Sz. Habetler Márta (1929–2022) Szakács Lászlóhoz hasonlóan a Derkovits Szabadiskolából indult, csak míg Szakács László inkább Radnóti Kovács Árpádot tekintette mesterének, Sz. Habetler Márta Burány Nándort. A Vas megyei képzőművészeti életből azonban Reisz Lajoshoz és Gyöngyösi Simon Józsefhez ha-

35 A Révagyűjteményben van még a *Vízparti táj*, és a *Perint part* rézkarca.

36 Festészetéről bővebben: Tóth Csaba, „Az ismert formavilágon belül is lehet korszerűt teremteni” (*Gondolatok Mészáros József életművéről*), Vasi Szemle 2015/6 964–973.

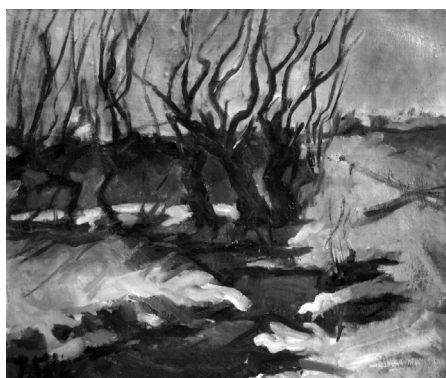
13. kép: Radnóti Fábrián Mária:
Fények a Balaton felett

14. kép: V. Tóth László: Tihany (1958)

15. kép: V. Tóth László: Tihany (1959)

16. kép: V. Tóth László: Téli táj

17. kép: Jaks István: Erdőben

18. kép: Jaks István: Körmendi park

19. kép: Jaksa István: A kőszegi Dorner kocsmában

20. kép: Artner Ferenc:
Kert, Bercsényi utca

21. kép: Lődör Jenő: Havas táj

22. kép: Radnóti Kovács Árpád:
Velemi táj 1970

23. kép: Mészáros József: Mákföld

24. kép: Káldy Lajos: Mór

sonlóan a perifériára szorították. Festészete több szálon kötődött a Gresham körös mesterek munkásságához, leginkább Szőnyi Istvánéhoz. Falusi tájképei, életképei erős érzelmi és hangulati kötődéséről árulkodnak ehhez a világhoz. A *Boglyák* (25. kép) című tájképe kitűnő példa minderre.³⁷

Káldy Lajossal áttértünk a még élő Vas megyei képzőművészek bemutatására.³⁸ Az ez után következők viszont már mind megfordultak a Nagykőrösi Művésztelepen. E sorok írója Torjay Valter biztatására vett részt a művésztelepen, és ott csak egy művet készített. Endre Béla egy alföldi tanyát ábrázoló festményét interpretálta. A *Mert a haza...*³⁹ című kép (26. kép) vízszintes tengelyébe a *perpetuitas* („folytonosság, állandóság”) latin szót festette, amivel a magyar Alföld sztyepei múltjához kötődő archaikus világot szeretne volna kifejezni.

A Vas megyei képzőművészek közül Torjay Valternek (1964) van a legtöbb műve a Révay-gyűjteményben, ami összefüggésben áll azzal, hogy ő dolgozott a legtöbbit a Nagykőrösi Művésztelepen. A *Naplemente a nagykőrösi pusztán* (27. kép) és az *Esthangulat a körmendi új templomnál* (28. kép) olajfestményeit közöljük írásunkban. Mindkettő a rá jellemző hangulatfestészet dokumentuma. Torjay Valter már a pályája elején szembefordult az uralkodó művészeti trendekkel, és inspirációt az avantgárd előtti időkből merített. Ez az alapvetően antimodernista attitűd az egyik legfontosabb jellemzője festészeti és grafikai munkásságának.⁴⁰ A gyűjteményben még a *Gaal kastély*

Nagykőrösön, a Bokor a dagonyánál, a *Vas-kereszt*, az *Éjjeli borulás* olajfestményei és az *Egy öntudatos régi hölgy*, az *Olasz éj*, a *Balatoni szőlőhegy*, az *Alföldi itató gémeskúttal*, az *Önarckép műteremben*, a *Mene-laosz*, a *Barna táj*, a *Nyári este a vonat ablakából*, az *Ügyvédék lánya, akit eltiltottak barátjától* című monotípiái találhatók.

Gombás Katalin 2010-ben járt a Nagykőrösi Művésztelepen,⁴¹ több művet is készített, tanulmányunkban az alföldi iskolához kapcsolódó *Cím nélkül* (29. kép) című akvarelljét közöljük. Gombás Katalinnak Pécsen Pinczehelyi Sándor volt a mestere, azonban a pécsi iskola vagy műhely szellemisége nem hagyott mély nyomot benne.⁴²

A körmendi születésű Szenteleki Gábor (1978) több nagyszerű tanulmánya a gyűjtemény jeles darabjainak számít. Szenteleki Gábor a szombathelyi Művészeti Szakiskola után egy rövid ideig a Berzsényi Dániel Főiskola hallgatója volt, ahol Szily Géza volt a mestere, majd a Képzőművészeti Egyetemen Nagy Gábor osztályában diplomázott. Szemléletben ő áll legközelebb a Sensaria csoport alkotóihoz. A *Pavel fest* (30. kép) nagyon szép, állított téglalapú, horizontális szerkezetű tájkép, erős hangulati töltéssel. A *Szalonkák* (31. kép) látszólag egy vadászcsendélet, ám eszköztelensége, felvállalt puritánsága kiemeli ebből a műfajból. Az *Éjféli borulás* (32. kép) vállal legtöbb rokonságot nemzeti festészetünk romantikus hagyományaival. A horizont közeli Holdat izzó, rótvörös fényudvar öleli körül, ami szinte az idő végtelenségére nyitja rá a lét kapuját.⁴³

37 Festészetről bővebben: Tóth Csaba, „Meg akartam váltani a világot” (Sz. Habetler Márta művészetéről), Vasi Szemle 2015/3 310-316.

38 A kézirat leadásakor Káldy Lajos festőművész még élt, azóta 2023 februárjában 101 éves korában hunyt el.

39 Horvát Sándor versét a Kárpátaljai Credo együttes zenésítette meg, és tette híressé.

40 *Önvallomás* címmel a Szülőföld Könyvkiadó 2019-ben jelentetett meg egy albumot művészetéről.

41 Sajnos nem minden alkotótól sikerült szakmai életrajzot kapni e tanulmány szerzőjének.

42 A gyűjtemény része még a *Kedves simogatás ez a csend*, a *Mosoly a bajusz alatt*, és a *Valamit nem értek, merre is járok éppen* pasztellképek, illetve *Janka, ahogy alszik* ceruzarajz.

43 Még az *Özkoponyalelet* festménye van a gyűjteményben.

Rónaszéki Linda (1979) képzőművészeti munkássága a kezdetektől a festészet és a grafika határterületén mozgott. Részlet-megjelenítő képessége a grafikus látásmódra utal, ugyanakkor a szín kifejező erejére mindig szüksége volt. A szombathelyi Művészeti Szakközépiskola után előbb a Berzsényi Dániel Főiskolán, majd a Pécsi Egyetem művészeti karán diplomázott, itt Valkó László volt a mestere. A Révay-gyűjteményben több műve található, mi most a *Kanalak-sorozat* (33. kép) egyik darabját közöljük. Parmigianino híres, domború tükör felületén visszatükröződő *Őnarcképe* talán az első előképe annak a képi-gondolati felvetésnek, ami a *Kanalak-sorozat*-ban Rónaszéki Lindát érdekelte, ugyanis a kanál öblös része ilyen tükörfelületként működik, és adja vissza egy műtermi önarcképzés szituációját. A két kanál tükörfelülete ráadásul más-más térszituációt jelenít meg, ami épp Rónaszéki Linda képzőművészeti gondolkodásmódjának egyik legfontosabb jellemzője.⁴⁴

Károlyi Anna 2010-ben dolgozott a Nagykőrösi Művésztelepen. A szombathelyi Művészeti Szakközépiskola után a Képzőművészeti Egyetemen szerzett festőrestaurátor diplomát. A Révay-gyűjtemény több festményét ő restaurálta. A *Múlt-nak kútja* (34. kép) festménye a művésztelep szellemiségét tükrözi, egy látványélményből születő monokróm foltfestészet.⁴⁵

Stojcsics Nóra festménye, a *Farkas Feri filozófiája* (35. kép) hasonló színvilágú mű. A kicsit vázlatosan hagyott festmény szintén a Sensaria csoport ars poeticájával rokon.⁴⁶

44 A gyűjteményben van még a *Gyermekotthon*, a *Kanalak II–III.*, és a *Bogarak* akvarelljei, valamint a *Remény* című grafikája.

45 A gyűjtemény még az *Algebra füzet*, *Az én képem*, az *Ellenfény*, a *Mesekönyv* című akvarelljeit őrzi.

46 Tőle még a *Tanárő másképp*, a *Birkák is jártak erre* és a *Kemence reggel* című olajfestmények, valamint a *Kert részlet* akvarell található a gyűjteményben.

A Nagykőrösi Révay-gyűjtemény a 20. századi és a kortárs Vas megyei képzőművészet figurális, tradicionális vonulatát őrzi, a művek szinte ívet alkotnak száz év Vas megyei képzőművészetéről. Révay György az utóbbi időben megpróbálja a vasi képzőművészet egy-egy korszakának a reprezentáns műveit megszerezni, a gyűjteményébe emelni. Ez a heroikus szándéka magánerőből természetesen szinte emberfeletti törekvésnek tűnhet, ismerve a mai aukciós árakat a műtárgypiacon.⁴⁷

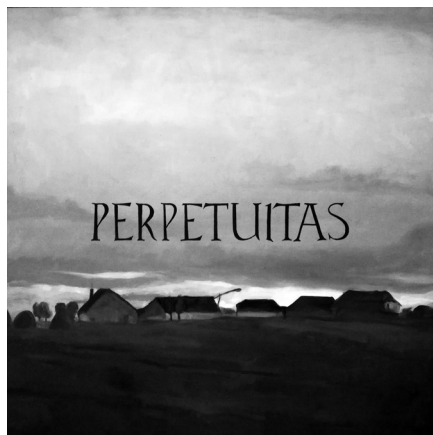
A Vas megyei képzőművészet látószögéből nézve azonban a gyűjtemény léte kiemelkedő jelentőségű.⁴⁸ Ezáltal is integrálódik a megye képzőművészete országos, és az utóbbi időben a határokon túli képzőművészeti jelenségekbe, ami növeli láthatóságát, ismertségét. Ami már csak azért is fontos, mert szinte más lehetősége már nem nagyon van, mivel megszűntek a megyei képzőművészeti kiállítások, a regionális és országos kiállításokon való megjelenés pedig egyre nagyobb anyagi és logisztikai áldozatokat követel az itt alkotó képzőművészeketől. A helyi média is elfordulni látszik az itteni képzőművészetől, az első számú megyei napilap immár évek óta közömbös a Vas megyei képzőművészet iránt, pedig a múlt század Vas megyei képzőművészetének történetét e napilap(ok) tudósításai nélkül lehetetlen feltérképezni, megírni.

47 „Gyurinak az egyik legszebb és legbecsülendőbb dolga vagy tette, hogy mindezt mecenatúra, állami támogatás nélkül csinálja. Ez egy családi vállalkozás, sőt, inkább családi szerelem” – mondta a Nagykőrösi Művésztelepről Fignár Zoltán, grafikus, rajztanár a művésztelep ózdi kiállításmegnyitóján.

48 A tanulmány leadása után a gyűjtemény újabb Artner Ferenc, Horváth János, Jaksa István és Reisz Lajos művekkel gyarapodott, valamint Farkas Lajos, Mórítz Sándor és Szalóky Sándor egy-egy festményével.

25. kép: Sz. Habetler Márta: Boglyák

26. kép: Tóth Csaba: Mert a haza...

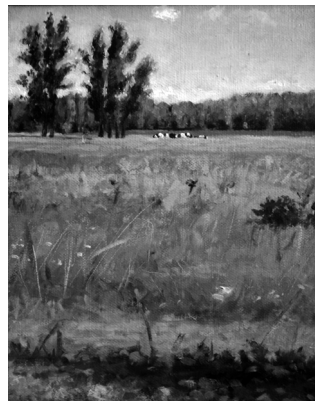
27. kép: Torjay Valter: Naplemente
a Nagykoőrösi pusztán

28. kép: Torjay Valter: Esthangulat
a körmendi újtemplommal

29. kép: Gombás Katalin: Cím nélkül (2010)

30. kép: Szenteleki Gábor:
Pawel fest

31. kép: Szenteleki Gábor:
Szalonkák

32. kép: Szenteleki Gábor: Éjjeli borulás

33. kép Rónaszéki Linda: Kanalak I.

34. kép: Károlyi Anna:
A múltnak kútja

35. kép: Stojcsics Nóra: Farkas Feri filozófiája (2011)